

ВИКРИТТЯ РОСІЙСЬКИХ МІФІВ І ФАЛЬСИФІКАЦІЙ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ ЩОДО ГОЛОДОМОРУ-ГЕНОЦИДУ 1932–1933 РОКІВ ТА ГЕНОЦИДУ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Юрій ФІГУРНИЙ

orcid.org/0000-0002-6463-0920

кандидат історичних наук, старший дослідник,
старший науковий співробітник
НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка
email: ukr.etnolog_fus@ukr.net

Ольга ШАКУРОВА

orcid.org/0000-0001-9842-2997

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник
НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка
email: kalanetika@gmail.com

Анотація. Проведено аналіз російських міфів і фальсифікацій історії України щодо Голодомору-геноциду 1932–1933 рр. та геноциду української нації під час повномасштабної російсько-української війни. Головну увагу приділено осягненню базових причин і наслідків геноциду українського народу – від Голодомору-геноциду 1932–1933 рр. до осмислення жакливної трагедії російсько-української війни та спростування російських міфів, фейків і фальсифікацій історії України.

Ключові слова: Україна, українці, Голодомор-геноцид 1932–1933 рр., геноцид української нації, російсько-українська війна, російські міфи та фальсифікації історії України.

Постановка проблеми. Російсько-українська війна стала для України й українців величезним випробуванням. Вона розпочалася 20 лютого 2014 р. як гібридний мілітарний конфлікт низької інтенсивності введення бойових дій, а вже з 24 лютого 2022 р. перетворилася на повномасштабну війну із залученням мільйонів солдатів, сотень тисяч одиниць військової техніки і навіть балістичних ракет малої та середньої дальності. Країна-агресор прагне остаточно вирішити так зване «українське питання» – ліквідувати Українську державу й українську політичну націю, знищити українську національну ідентичність,

а українців перетворити на рабів-манкуртів і асимілювати. Ці злочинні дії вчені кваліфікують як геноцид. Майже 90 років тому таку людиноненависницьку політику проти України й українців здійснював тоталітарний комуністичний режим. В історичні анали ці злочинні дії увійшли як Голодомор-геноцид 1932–1933 рр. Сучасний путінський режим намагається сфальсифікувати історію України і називає цю трагедію тимчасовими продовольчими труднощами, викликаними погодними аномаліями. Така підміна понять для рашистів є системою. Так, В. Путін у своєму телевізійному зверненні 24 лютого 2022 р. «urbi et

orbi» назвав головні причини так званої «спеціальної військової операції» – денаціфікація та демілітаризація України, не переймаючись іншими переконливими обґрунтуваннями.

Актуальність заявленої проблеми полягає у тому, що, аналізуючи передумови, перебіг і наслідки шовіністичної великодержавної російської політики щодо України й українців, починаючи з другої половини XVII ст. включно із сьогоденням, ми маємо можливість розкрити імперську сутність Росії, незважаючи на форму її державного устрою (царизм, більшовизм, путінізм). Магістральний тренд російських керівників – повне упокорення українського народу з перспективою його цілковитого зросійщення, а якщо він чинив супротив, то його очікувало жорстоке покарання у форматі геноциду – від Голодомору-геноциду 1932–1933 рр. до геноциду української нації під час повномасштабної російсько-української війни. Спростування російських міфів, фейків і фальсифікацій історії України допоможе перемогти пропагандистські наративи в інформаційному просторі та посприє у розбудові сучасної Української Самостійної Соборної Держави в умовах екзистенційного протистояння з Росією.

Новизна дослідження насамперед полягає у спробі здійснення комплексного українознавчого осмислення імперської політики Росії щодо України з маніакальним прагненням імперців-шовіністів ліквідувати її як геополітичну реальність, а українців – як політичну націю. Цей українознавчий дискурс допоможе досягнути як сутність Голодомору-геноциду 1932–1933 рр., так і осмислити жахливу трагедію

сьогодення – російсько-українську війну, а також посприє подоланню російських історичних міфів і фальсифікацій історії України.

Огляд досліджень та публікацій.

Наукове осмислення проблематики Голодомору-геноциду 1932–1933 рр. вітчизняними науковцями активно розпочалося з кінця 80-х років XX ст. і успішно триває наразі. Окремі аспекти цієї проблеми досліджують такі вчені: М. Антонович [14], Д. Байкєніч [1], К. Бондар [14], В. Борисенко [3], В. Брехуненко [29], С. Вакулишин [4], В. Василяшко [6], В. Василенко [14], С. Горошко [15], Г. Журбелюк [14], А. Зінченко [17], В. Крисаченко [22], К. Крахмальова [14], С. Кульчицький [23; 24], О. Курінний [14], В. Марочко [8; 26], В. Микуляк [14], О. Нікілев [30], І. Петренко [31], В. Рибалка [35], Н. Романець [36], В. Сергійчук [37], Ю. Фігурний [44], Б. Футей [14], В. Червінський [15], Л. Шеремета [48], І. Якубовський [49], В. Ятченко [50] та інші.

У свою чергу вивчення проблеми геноциду української політичної нації під час повномасштабної російсько-української війни тільки розпочалося. На неї звернули увагу й присвятили низку своїх праць, зокрема, такі дослідники: В. Бакальчук [2], І. Валюшко [5], О. Висовень [46], А. Іванець [18], А. Козицький [20], М. Кравченко [21], В. Лозовий [25], О. Михайлова [28], Д. Підгорна [32], К. Радишевська [34], Т. Снайдер [40], Р. Теслюк [39], В. Удовиченко [41], Ю. Фігурний [46] та інші.

Незважаючи на значну кількість публікацій, переосмислення деяких питань, прямо й опосередковано пов'язаних із системним аналізом проблем Голодомору-геноциду 1932–1933 рр. для

подолання російських пропагандистських міфів, залишається ще недостатньо опрацьованим, тому й вимагає всебічного українознавчого осмислення. Таким чином, осягнення цієї актуальної проблематики, зокрема в контексті українознавчих студій, є вагомим напрямом досліджень, має наукову новизну й потребує подальшого професійного опрацювання¹.

Джерельною базою дослідження слугують передусім праці «Масові штучні голоди: пам'ятаємо, вшановуємо. Матеріали міжнародного форуму (м. Київ, 7 вересня 2021 року). Пам'яті жертв Голодомору-геноциду українців 1932–1933 рр.; до 100-х роковин масового штучного голоду 1921–1923 рр.; 75-х роковин масового штучного голоду 1946–1947 рр.» [27] та «Геноцид як зброя у боротьбі проти української нації в ХХ–ХХІ ст.: інтердисциплінарні підходи (до 90-х роковин Голодомору-геноциду): матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 24–25 листопада 2022 р.)» [13], публікації названих вище дослідників, а також інші збірки документів, матеріалів і спогадів [7; 38; 42].

Метою дослідження є комплексний аналіз базових передумов (взаємовідносини між Україною та Росією), причин і наслідків геноциду українського народу – від Голодомору-геноциду 1932–1933 рр. до осмислення жакливної трагедії російсько-української війни та спростування російських міфів, фейків і фальсифікацій історії України. Для досягнення поставленої мети є доцільним вирішення таких дослідницьких

завдань: охарактеризувати стан досліджуваної проблематики; розкрити сутність російсько-українського екзистенційного протистояння; з'ясувати причини й наслідки Голодомору-геноциду 1932–1933 рр.; встановити невідповідність головних постулатів пропагандистського міфу (голод 1932–1933 рр. був викликаний погодними аномаліями й спровокований тимчасовими продовольчими труднощами та охопив величезну територію Радянського Союзу, а не виключно Україну) і тогочасних реалій; висвітлити системну роботу українських дослідників з доведення страшних наслідків Голодомору-геноциду 1932–1933 рр. для українців; стисло проаналізувати сутність і жакливі результати рашистської геноцидної політики щодо української нації; з'ясувати важливість вивчення уроків минулого на сучасному етапі українського етнотворення, державотворення, націєтворення та етнокультуротворення для подолання російських історичних міфів і фейків; підбити підсумки дослідження.

Виклад основного матеріалу. Україна й українці є важливим фактором у геополітиці, геостратегії та геоелекономіці світу. Перша українська держава – Русь (Київська Русь) не лише контролювала величезні обшири Центрально-Східної Європи, а посприяла в їх залюдненні й долученні до християнської цивілізації. Саме на її далеких східних кордонах виникло так зване «Залісся», яке з часом стало підґрунтям для утворення Московського князівства, згодом – царства, і зародження на цих теренах нової етнічної спільноти «московитів» («руських»).

¹ Праця підготовлена у ході виконання науково-дослідної роботи 25БФ079-01 «Викриття російських фальсифікацій і міфів історії України як складова гуманітарної безпеки держави» (№ держреєстрації 0125U002252). Керівник – кандидат історичних наук, старший дослідник, старший науковий співробітник відділу етнології та історії України Ю. С. Фігурний.

Якщо після дезінтеграції Русі на близько двох десятиках незалежних князівств русинам-українцям не вдалося зберегти державність, то московити не лише її втримали, але й дуже суттєво розвинули.

Друга українська держава – Військо Запорозьке (Гетьманщина), завдячуючи козацтву, не лише відновила українське державотворення і націєтворення та значно посилила етнотворення й етнокультуротворення, а також стала потужною силою у тогочасній геополітиці. Саме мілітарно-політична унія українського гетьмана Богдана Хмельницького з московським царем Олексієм Романовим значно послабила Річ Посполиту й дуже посилила Московію, що, зрештою, призвело до ліквідації польсько-литовської держави та перетворення Московського царства у потужну Російську імперію. Століттями Україна і українці були важливим ресурсом екстенсивного й інтенсивного розвитку імперії, і здавалося, що через деякий час український народ повністю асимілюється з «великим російським народом» (саме так сталося із самобутнім псково-новгородським етносом, який був повністю зросійщений та втратив свою ідентичність), а назва «Україна» остаточно зникне з мапи цивілізації.

Проте Перша світова війна все змінила. Дві імперії, в яких проживали українці, а саме Російська та Австро-Угорська, пережили крах, і український народ отримав можливість відновити державність. На жаль, Українська Народна Республіка і Західноукраїнська Народна Республіка зазнали поразки від більшовицької Росії й польської Другої Речі Посполитої. Однак навіть у таких умовах українці продовжували чинити

активний опір загарбникам. Саме у цей час розпочався голод 1921–1923 рр. Керівництво більшовицької Росії успішно використало терор голодом для остаточної ліквідації повстанського руху в Україні.

С. Кульчицький наголошував, що у 1921 р. в Україні Москва вперше запровадила терор голодом з метою придушення повстанського руху, викликаного конфіскацією більшовиками продовольства [23, с. 7].

Розуміючи, що втримати владу в Україні виключно військовою силою буде важко, Владімір Ленін при створенні у грудні 1922 р. Союзу Радянських Соціалістичних Республік (далі – СРСР) був не проти, щоб українці Наддніпрянщини, з суто політичних інтересів, розбудовували Українську Соціалістичну Радянську Республіку (далі – УСРР), формально – незалежну державу, а реально – квазідержавний анклав СРСР, чергової реінкарнації «Великої історичної Росії».

20-ті роки ХХ ст. стали важливою добою для етнічного й етнокультурного розвитку України та українців, передусім через українізацію, розвиток української мови, літератури, культури тощо.

Із суттєвим посиленням комуністичної влади новий тоталітарний лідер, вірний «ленінець» Йосиф Сталін, який мріяв про світове панування і створення т. зв. «Земшарної республіки», швидко усвідомив небезпеку етнокультурного і національного відродження українців та розпочав послідовну і цілеспрямовану боротьбу з т. зв. «українським буржуазним націоналізмом» (далі – УБН). На думку вождя та його поплічників, економічною і суспільно-політичною базою УБН поряд з

українською інтелігенцією стали українські селяни, передусім заможні (куркулі) і середняки. З метою остаточного знищення УБН тоталітарна влада перейшла в наступ. Одним із таких дієвих заходів боротьби з українством стало упокорення українців голодом, оскільки приватновласницький традиційний менталітет українського селянина йшов у розріз із комуністсько-більшовицькою ідеологією [45, с. 279].

Так, зміцнивши свої позиції у соціумі, тоталітарна влада спочатку поступово почала згортати українізацію, значно посилила терор супроти недовільних до її політики громадян та активізувала процеси перетворення СРСР із аграрно-індустріальної в індустріально-аграрну державу, щоб якнайшвидше мілітаризувати країну і заволодіти Євразією, а з часом і всім світом. З цією метою була прийнята т. зв. «п'ятирічка» – перший п'ятилітній план розвитку народного господарства СРСР на 1928–1932 рр. Для пришвидшення індустріалізації треба було багато фінансів, а для їх отримання тоталітарна влада вирішила здійснити колективізацію задля об'єднання одноосібних селянських домогосподарств у великі соціалістичні виробництва – колгоспи й радгоспи – з метою отримання більшої кількості товарного продовольства та його експорту.

Українські селяни не хотіли ставати комуністичними кріпаками й почали саботувати плани Москви. У свою чергу метрополія збільшила завдання по хлібозаготівлях і вчергове, як у 1921–1923 рр., задіяла терор голодом щодо населення. Внаслідок цих злочинів – мільйони загинили і ненароджених українців.

С. Кульчицький переконаний, що причини голодів 1921–1923 та

1932–1933 рр. були різними, але в них чітко простежується терористична складова, оскільки тоталітарна влада в обох випадках безжально знищувала конфліктуючих з нею селян, щоби примусити тих, хто залишився живим примиритися з вимогами влади. Отже, терор голодом був переконливим свідченням його геноцидної природи [23, с. 5].

В. Борисенко зазначає, що найстрашніший та найжорстокіший Голодомор 1932–1933 рр. цинічно замовчувався владою, бо то були масові політичні репресії проти українського етносу, справжнім геноцидом, який за своєю жахливою суттю не міг залишити байдужим світ, оскільки хліб в Україні тоді був, його вивозили і навіть знищували, щоб убити голодом саме український народ [3, с. 54].

Так, у 1932–1933 рр. комуністичний режим зламав опір українців, але вже у 1941 р. під час Другої світової війни український народ показав своє ставлення до радянської влади. Лише допомога союзників, передусім Сполучених Штатів Америки та Великої Британії, врятувала Москву від капітуляції. Але закони історії невідворотні – через півстоліття СРСР самоліквідувався, а українці у 1991 р. відновили національну державність.

Лише позбавившись тоталітарного диктату, українські дослідники змогли вивчити причини й наслідки Голодомору-геноциду 1932–1933 рр. Завдяки цим дослідженням Верховна Рада України 30.11.2006 р. офіційно затвердила Закон України № 376-V «Про Голодомор 1932–1933 років в Україні», де, зокрема, зазначається: «Стаття 1. Голодомор 1932–1933 років в Україні є геноцидом Українського народу. Стаття 2. Публічне

заперечення Голодомору 1932–1933 років в Україні визнається наругою над пам'яттю мільйонів жертв Голодомору, приниженням гідності Українського народу і є протиправним. Стаття 3. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування відповідно до своїх повноважень зобов'язані: брати участь у формуванні та реалізації державної політики у сфері відновлення та збереження національної пам'яті Українського народу; сприяти консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості та культури, поширенню інформації про Голодомор 1932–1933 років в Україні серед громадян України та світової громадськості, забезпечувати вивчення трагедії Голодомору в навчальних закладах України; вживати заходів щодо увічнення пам'яті жертв та постраждалих від Голодомору 1932–1933 років в Україні, в тому числі спорудження у населених пунктах меморіалів пам'яті та встановлення пам'ятних знаків жертвам Голодомору; забезпечувати в установленому порядку доступ наукових та громадських установ і організацій, вчених, окремих громадян, які досліджують проблеми Голодомору 1932–1933 років в Україні та його наслідки, до архівних та інших матеріалів з питань, що стосуються Голодомору» [16].

Також важливим кроком для усвідомлення проблеми Голодомору 1932–1933 рр. як геноциду в Україні та за її межами стала постанова Апеляційного суду міста Києва від 13 січня 2010 р. про те, що організатори Голодомору прагнули ліквідувати українську націю [33].

Багато хто у цивілізованому світі зрадів дезінтеграції «імперії зла». Американський вчений Френсіс Фукуяма навіть оприлюднив наукову працю

«Кінець історії», припускаючи, що із завершенням холодної війни час ідеологічної конфронтації минув і розпочнеться доба сталого розвитку людства, але новий керівник Росії Володимир Путін так не вважав. Він публічно оголосив, що ліквідація СРСР стала найбільшою геополітичною катастрофою ХХ ст. і розпочав процес з його відновлення. Проте без України та українців цей неоімперський проект був нездійснений. Спочатку В. Путін намагався за допомогою т. зв. «м'якої сили» «русского мира» повністю підпорядкувати Україну й українців геополітичним, геостратегічним та гео економічним інтересам Російської Федерації (далі – РФ), але йому не вдалося, як перед цим із Білоруссю й білорусами.

На думку Ю. Фігурного, «русский мир» – це непересічний культурницький проект, де-юре налаштований на збереження і розвиток російської мови й культури як у самій РФ, так і в країнах «ближнього зарубіжжя» (колишніх радянських республіках) та «далекого» (по всьому світу), а де-факто неоімперська геополітична ідеологічна доктрина спрямована на теоретичне обґрунтування та практичне відновлення «Великої історичної Росії» у кордонах Російської імперії на вершині її могутності у 1914 р. [43, с. 75].

Визнавши себе правонаступницею СРСР, влада РФ розпочала системну політику з виправдання злочинів комуністично-більшовицького режиму. Особливу увагу вона спрямувала на невизнання Голодомору 1932–1933 рр. геноцидом української нації. Незважаючи на те, що цей злочин радянської влади задокументовано й визнано провідними світовими вченими, російські пропагандисти

стверджують в інформаційно-гуманітарному просторі Росії й «ближнього і далекого зарубіжжя» зовсім протилежні фейкові наративи-міфи, спрямовані на дискредитацію України й українців.

Розглянемо лише деякі, але найважливіші з них. Перший міф – не було ніякого штучно організованого Голодомору в Україні у 1932–1933 рр., голод охопив більшу частину СРСР. «Продовольчі труднощі» мали місце не лише в Україні, але й на Поволжі, Кубані, Північному Кавказі, Південному Уралі, у Західному Сибіру, Казахстані тощо і були не спланованою акцією, а наслідком неминучих і виправданих історією заходів задля індустріалізації СРСР. У зв'язку з цим В. Путін 4 грудня 2008 р. заявив: «Ми не порушуємо питання надуманого характеру, типу Голодомору, політизуючи ці спільні проблеми минулого» [29, с. 5].

Другий міф – Голодомор не був геноцидом виключно українців, це була «спільна трагедія» всього багатонаціонального радянського народу, інші етноси теж дуже постраждали від «вимушених продовольчих труднощів» (за останніми підрахунками, кількість цих «двохсотих» оцінюється вченими орієнтовно 8,8% від загальної кількості жертв Великого Голоду 1932–1933 рр.), але найголовніше те, що заперечується сам факт спеціального наміру більшовицької Росії шляхом цілеспрямованої організації Голодомору свідомо знищити частину українців, а саме українських селян як носіїв української ідентичності, мови, культури, національних звичаїв і традицій. У зв'язку з цим Державна дума РФ 2 квітня 2008 р. оприлюднила заяву «Пам'яті жертв голоду 30-х рр. на території СРСР», у якій, зокрема, наголошувалося: «... немає жодних історичних

свідчень того, що голод організовувався за етнічною ознакою» [29, с. 11].

Третій міф – Й. Сталін та його поплічники не планували організовувати в Україні голод, його виникнення стало наслідком перегинів керівних українських кадрів і рядових виконавців на місцях, у такий спосіб мінімізується відповідальність більшовицької Росії за цілеспрямовану організацію Голодомору-геноциду 1932–1933 рр. і вважаються головними винуватцями трагедії виключно самі українці. Весь цей наратив аргументується тим, що саме центральні органи влади УСРР, Центральний Комітет Комуністичної партії (більшовиків) України (далі – ЦК КП(б)У), обкоми, облвиконкоми тощо, ухвалювали рішення, які розкручували маховик Голодомору, та залучали до цих злочинних дій пересічних українців як звичайних виконавців [29, с. 19].

Важливо те, що українська влада (законодавча, виконавча, судова), починаючи з 2005 р., за винятком 2010–2013 рр., активно підтримала процес деміфологізації Голодомору-геноциду 1932–1933 рр. і долучила до цього провідних українських дослідників та експертів.

У рамках кримінального провадження Служби безпеки України № 22019000000000309 у 2019–2021 рр. було проведено низку судових експертиз щодо розвінчування радянських і рашистських міфологем, прямо й опосередковано пов'язаних з осмисленням Голодомору-геноциду 1932–1933 рр.

За висновками комплексної судової історико-лінгвістичної експертизи від 10 листопада 2020 р. № 307/379, проведеної Інститутом української мови НАН України та філіалом «Інститут дослідження Голодомору» Національного

музею Голодомору-геноциду, виявлено, що, усвідомлюючи особливу важливість остаточного упокорення УСРР у складі СРСР, Політбюро Центрального Комітету Всесоюзної комуністичної партії (більшовиків) (далі – ВКП(б)) з кінця 20-х років ХХ ст. розробляє й поетапно реалізує на підрадянській частині України план поетапного знищення української нації, використовуючи різні прийоми і створюючи складні для українців ситуації, які супроводжувалися значними людськими втратами [10, с. 115].

Найдієвішими деструктивними заходами стали: руйнування усталеного укладу господарської діяльності українців-землеробів, який впродовж багатьох століть уможлиблював фізичне існування української нації, демографічний розвиток родин, був основою традиційної духовності, зміцнення й збереження власної самотності; згортання процесу українізації, який сприяв формуванню цілісного україномовного простору, забезпечував вивчення й поширення української мови, а натомість розпочався новий етап зросійщення під гаслом зближення й злиття всіх мов СРСР; використання деукраїнізації в УСРР для повної заборони української мови у місцях компактного проживання українців (Північний Кавказ, Брянщина, Вороніжчина, Курщина, Далекий Схід тощо) і зміни адміністративного підпорядкування українських етномовних теренів; нищення національної інтелектуальної еліти, досвідчених політиків, господарників, управлінців, авторитетних носіїв української національної ідеї, насамперед вчених-українознавців, письменників, поетів, митців (у 1929 р. «чекісти» сфабрикували т. зв. політичну справу «Спілки визволення України», судовий

процес тривав з 9 по 19 квітня 1930 р. і у різний спосіб захопив понад 30 тисяч осіб); заміщення в УСРР українців неукраїнцями, насамперед «руськими», у промислових і адміністративних центрах, тим самим руйнуючи сформовану впродовж багатьох віків моноетнічність українського етномовного континууму, шляхом як доселення в українські міста неукраїнців, так і нав'язування суспільству моделі аксіальної (оцінної) непаритетності, закріплення за українцями (питомим в Україні етносом) оцінки як «соціально нижчого, менш культурного, нездатного до науки, освіти, управління», на протигагу оцінкам переселених росіян як етносу «вищого, що виконує місію піднесення науки й культури краю» [10, с. 116–117].

У підсумку експертного висновку зазначалося, що власною назвою злочину геноциду, вчиненого в 1932–1933 рр. комуністичним тоталітарним режимом проти української нації, є Голодомор [10, с. 121].

За висновками комплексної судової науково-правової експертизи від 10 грудня 2020 р. № 679/1, проведеної філіалом «Інститут дослідження Голодомору» Національного музею Голодомору-геноциду, доведено, що головним ідеологом, замовником і організатором Голодомору-геноциду 1932–1933 рр. в Україні був Й. Сталін, який відіграв керівну й ключову роль в організації жакливого злочину та створенні дієвого механізму винищення українців. Очолювана ним ВКП(б) мала монопольну владу у СРСР та у 1932–1933 рр. організувала й вчинила злочин – геноцид українців, а її складовою частиною були українська компартія – ЦК КП(б)У й Північно-Кавказький крайовий комітет ВКП(б), які

де-факто являли собою позбавлені самостійності територіальні організації ВКП(б) і лише дублювали її партійні рішення. Виконавцями злочину геноциду українців у 1932–1933 рр. були керівники ЦК КП(б)У: П. Любченко, В. Строганов, А. Кисельов, Г. Петровський, І. Акулов, М. Алексєєв, М. Демченко, М. Майоров, М. Саркісов, Р. Терехов, В. Чернявський, П. Маркітан; керівники каральних органів: В. Поляков, В. Балицький, С. Реденс, К. Карлсон, І. Леплевський, а також Перший секретар Північно-Кавказького крайового комітету ВКП(б) Б. Шеболдаєв [11, с. 156–157].

За висновками комплексної судово-психологічної експертизи від 11 грудня 2020 р. № 669, проведеної філіалом «Інститут дослідження Голодомору» Національного музею Голодомору-геноциду, виявлено, що вчинений комуністичним тоталітарним режимом у 1932–1933 рр. злочин геноциду проти української нації спричинив злам психіки українців, став психологічною травмою як для його безпосередніх жертв, так і для подальших поколінь, репресивна політика приховування всієї правди про злочин геноциду та нищення історичної пам'яті призвели до суттєвої деформації механізмів саморегуляції й захисту психіки українців, загалом Голодомор-геноцид спричинив фізичне, духовне, моральне і психологічне нищення української нації та української ідентичності [12, с. 171].

За висновками комплексної судової історико-криміналістичної експертизи від 10 грудня 2020 р. № 979, проведеної провідними науковцями України та співробітниками філіалу «Інститут дослідження Голодомору» Національного музею Голодомору-геноциду, з'ясовано, що комуністичний тоталітарний режим

у 1932–1933 рр. вчинив геноцид українців з метою ліквідації національно-визвольного руху, нищення української нації та недопущення відновлення Української держави, під час вчинення цього особливо тяжкого злочину було знищено 10 млн. 500 тис. українців [9, с. 219].

Українська національна революція початку ХХІ ст. стала відповіддю імперіалістичним потугам В. Путіна. Але, використавши тимчасову слабкість революційної влади, Росія розпочала збройну агресію супроти України й українців, захопивши та анексувавши Крим, ініціювавши бойові дії на сході України. Ці агресивні дії Москви мали змусити Київ відмовитися від євроатлантичного курсу і стати проросійським сателітом, щоб згодом відновити омріяну Путіним «Велику історичну Росію».

Україна та українці вкотре зламали плани В. Путіна, тому він 24 лютого 2022 р. ініціював вторгнення Збройних сил Російської Федерації (далі – ЗС РФ) в Україну, відкинувши будь-яке прикриття. Якщо перший етап російсько-української війни характеризувався гібридністю (поєднання прихованих і відкритих засобів боротьби), то другий – повномасштабністю (напад російських військ з півночі, сходу і півдня та задіяння у бойових діях майже всього мілітарного потенціалу Росії, за винятком атомних субмарин і міжконтинентальних балістичних ракет).

Завдячуючи героїзму громадян Української держави, блицкриг рашистів зазнав невдачі, тому В. Путін вирішив вести війну на виснаження. Для того щоб остаточно перемогти Україну та українців, було розпочато геноцид українського народу.

Тімоті Снайдер визначив шість

головних ознак геноциду українського народу, що здійснюється рашистами за наказом В. Путіна. Зокрема, це заперечення В. Путіним існування Української держави та українського народу, дегуманізація українського народу й дозвіл російським військовим нищити міста і села України з їхнім населенням, заперечення керівництвом Росії Голодомору-геноциду 1932–1933 рр., намагання замінити українське населення російським, звинувачення українців у фашизмі для проведення т. зв. «денацифікації» [40].

Арсен Зінченко наголошує, що сучасний світ зрозумів сутність путінської Росії, яка, шантажуючи світ застосуванням ядерної зброї та блокуючи вивезення українського хліба з чорноморських портів, має на меті створити загрозу нових голодоморів для багатьох народів, які потребують українського зерна. Маніпуляція голодом для встановлення панування над народами і свого російського політичного диктату у світі прямо нагадує використання терору голодом як політичного інструменту не лише для упокорення України, а й для дестабілізації країн Європи, як планував Йосип Сталін, а наразі ці засоби використовує новітній фюрер Володимир Путін [17, с. 76].

Загалом сучасна російсько-українська війна – це цивілізаційне протистояння між автократією та демократією, між євразійською російською неоімперією та європейською Українською державою. Ця війна не є класичною, вона постійно змінюється й розширює сфери свого впливу. Її перша фаза (20.02.2014–23.02.2022) відзначалася гібридністю, прихованістю, великим залученням проксі-сил й інформаційних технологій. Друга фаза (24.02.2022 і до сьогодні)

характеризується комплексністю, екстенсивністю, інтенсивністю та агресивністю: рашисти задля досягнення свого стратегічного завдання – ліквідації Української держави й української політичної нації – проводять в Україні геноцидну політику, знищуючи людей, критичну інфраструктуру, економіку, міста, села, викрадаючи дітей та загалом роблячи все, що тільки можна, щоб примусити українців капітулювати [47, с. 146].

Геноцид української політичної нації триває щодня й щогодини. Так, війська країни-агресорки Росії у ніч проти четверга, 28 серпня 2025 р., черговий раз атакували Україну 629 засобами повітряного нападу. Протиповітряна оборона знешкодила 589 ракет та дронів, – повідомив речник Повітряних сил Збройних сил України. Для удару по Україні окупанти використали: 598 ударних БпЛА типу Shahed і безпілотників-імітаторів різних типів; дві аеробалістичні ракети Х-47М2 Кинджал; дев'ять балістичних ракет Іскандер-М/KN-23; 20 крилатих ракет Х-101. У Києві внаслідок атаки ЗС РФ, за останніми даними міської влади, 10 загиблих та 45 поранених (на ранок 29 серпня 2025 р. вже 23 загиблих, серед них четверо дітей, найменшій дівчинці не виповнилось і трьох років, та вісім зниклих безвісти. – Автори). Наслідки фіксуються на 20 локаціях у семи районах столиці – понівечено будинки, офіси, торгові приміщення, дитсадок, автомобілі. У Дарницькому районі росіяни прямим влучанням знищили частину п'ятиповерхівки. Також багато руйнувань у центрі Києва. У Вінницькій області загарбники атакували критичну інфраструктуру, знеструмлено 60 тисяч споживачів у 29 населених пунктах. Укрзалізниця повідомляла, що

ЗС РФ здійснили цілеспрямований удар по парку швидкісних поїздів Інтерсіті+ (залізнична станція Козятин. – Автори), один поїзд суттєво ушкоджено [19].

Здійснюючи геноцид українського народу, рашисти прагнуть примусити Київ до ганебної капітуляції, але Українська держава тримає удар, а у горнилі жорстокої війни сформувалася й загартувалася українська політична нація. Важливою складовою нації є національна ідентичність та історична пам'ять. У свою чергу історична пам'ять має базуватися не на російських міфах, фейках і фальсифікаціях історії України, а передусім на верифікованих (перевіренних) вченими знаннях і фактах. Тому одним із головних завдань українських науковців є формування у громадян Української держави україноцентричного світогляду, позбавленого імперських, радянських і рашистських ідеологем та наративів.

Перспективи подальших досліджень. Подальші дослідження причин та наслідків Голодомору-геноциду 1932–1933 рр. і сучасного геноциду українського народу, який ініціював В. Путін під час російсько-української війни, допоможуть належно класифікувати системні й комплексні геноцидні акти Кремля проти українського народу та посприяють міжнародному визнанню дій путінської Росії супроти України та українців як геноциду українського народу.

Висновки. Таким чином, нами проведено аналіз російських міфів і фальсифікацій історії України щодо Голодомору-геноциду 1932–1933 років і геноциду української нації під час повномасштабної російсько-української війни та виявлено головні причини й наслідки геноциду українського народу, який здійснювали спочатку сталінський

СРСР, а тепер – путінська Росія. По-перше, для тоталітарної радянської влади терор голодом в Україні став дієвим засобом для досягнення своєї мети – перетворити СРСР у потужну індустріально-аграрну державу, щоб якнайшвидше мілітаризувати країну і заволодіти всім світом. По-друге, Голодомор-геноцид 1932–1933 рр., який призвів до мільйонів жертв українського народу, став наслідком цієї жажливої політики. По-третє, для авторитарної російської влади геноцид українського народу під час російсько-української війни служить для ліквідації Української держави, української політичної нації, знищення української національної ідентичності, для повернення Росії статусу наддержави. По-четверте, спростування російських міфів, фейків і фальсифікацій історії України допоможе осмисленню як трагедії Голодомору-геноциду 1932–1933 рр., так і жахів сучасної російсько-української війни та посприяє консолідації громадянського суспільства для перемоги над рашистами і відновленню територіальної цілісності Української Самостійної Соборної Держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Байкеніч, Д. Кримінальні справи про канібалізм як джерело інформації про Голодомор (на прикладі Харківської області). *Геноцид як зброя у боротьбі проти української нації в XX–XXI ст.: інтердисциплінарні підходи (до 90-х роковин Голодомору-геноциду): матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 24–25 листопада 2022 р.)*. Івано-Франківськ, 2023. С. 100–104.
2. Бакальчук, В. Культурний геноцид у період Голодомору 1932–1933 років та XXI століття. *Геноцид як зброя у боротьбі проти української нації в XX–XXI ст.: інтердисциплінарні підходи (до 90-х роковин*

Голодомору-геноциду): матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 24–25 листопада 2022 р.). Івано-Франківськ, 2023. С. 215–221.

3. Борисенко, В. К. *Свіча пам'яті: Усна історія про геноцид українців у 1932–1933 роках*. Київ, 2007. 288 с.

4. Вакулишин, С. *Голодова катастрофа в Києві*. Київ, 2005. 80 с.

5. Валюшко, І. Образ ворога і культ Путіна як атрибути нападу Росії на Україну. *Геноцид як зброя у боротьбі проти української нації в XX–XXI ст.: інтердисциплінарні підходи (до 90-х роковин Голодомору-геноциду): матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 24–25 листопада 2022 р.)*. Івано-Франківськ, 2023. С. 221–225.

6. Василяшко, В. *У пеклі голодоморів*. Київ, 2019. 140 с.

7. *Великий голод в Україні 1932–1933 років: у IV томах*. Том IV. Звіт Конгресово-президентської комісії США з дослідження Великого голоду 1932–1933 рр. в Україні. Київ, 2008. 622 с.

8. Веселова, О. М., Марочко, В. І., Мовчан, О. М. *Голодомори в Україні 1921–1923, 1932–1933, 1946–1947: злочини проти народу*. Видання друге, доповнене. Київ – Нью-Йорк, 2000. 270 с.

9. Витяг із висновку комплексної судової історико-криміналістичної експертизи від 10.12.2020 р. № 979. *Масові штучні голоди: пам'ятаємо, виановуємо*. Матеріали міжнародного форуму (м. Київ, 7 вересня 2021 року). Пам'яті жертв Голодомору-геноциду українців 1932–1933 рр.; до 100-х роковин масового штучного голоду 1921–1923 рр.; 75-х роковин масового штучного голоду 1946–1947 рр. Харків, 2021. С. 213–219.

10. Витяг із висновку комплексної судової історико-лінгвістичної експертизи від 10.11.2020 р. № 307/379. *Масові штучні голоди: пам'ятаємо, виановуємо*. Матеріали міжнародного форуму (м. Київ, 7 вересня 2021 року). Пам'яті жертв Голодомору-геноциду українців 1932–1933 рр.; до 100-х роковин масового штучного голоду 1921–1923 рр.;

75-х роковин масового штучного голоду 1946–1947 рр. Харків, 2021. С. 115–121.

11. Витяг із висновку комплексної судової науково-правової експертизи від 10.12.2020 р. № 679/1. *Масові штучні голоди: пам'ятаємо, виановуємо*. Матеріали міжнародного форуму (м. Київ, 7 вересня 2021 року). Пам'яті жертв Голодомору-геноциду українців 1932–1933 рр.; до 100-х роковин масового штучного голоду 1921–1923 рр.; 75-х роковин масового штучного голоду 1946–1947 рр. Харків, 2021. С. 130–157.

12. Витяг із висновку комплексної судово-психологічної експертизи від 11.12.2020 р. № 669. *Масові штучні голоди: пам'ятаємо, виановуємо*. Матеріали міжнародного форуму (м. Київ, 7 вересня 2021 року). Пам'яті жертв Голодомору-геноциду українців 1932–1933 рр.; до 100-х роковин масового штучного голоду 1921–1923 рр.; 75-х роковин масового штучного голоду 1946–1947 рр. Харків, 2021. С. 158–171.

13. *Геноцид як зброя у боротьбі проти української нації в XX–XXI ст.: інтердисциплінарні підходи (до 90-х роковин Голодомору-геноциду): матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 24–25 листопада 2022 р.)*. Івано-Франківськ, 2023. 256 с.

14. *Голодомор-геноцид 1932–1933 років в Україні як злочин геноциду згідно з міжнародним правом*. Монографія / за науковою редакцією Володимира Василенка, Мирослави Антонович. Київ, 2013. 360 с.

15. Горошко, С. І., Червінський, В. І. *Голодомор 1932–1933 рр. Українська гуманітарна катастрофа XX століття*. Київ, 2016. 180 с.

16. Закон України «Про Голодомор 1932–1933 років в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/376-16#Text> (дата звернення: 29.08.2025).

17. Зінченко, А. Голодомор: відповідальність і національна пам'ять. *Геноцид як зброя у боротьбі проти української нації в XX–XXI ст.: інтердисциплінарні підходи (до*

90-х роковин Голодомору-геноциду): матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 24–25 листопада 2022 р.). Івано-Франківськ, 2023. С. 74–80.

18. Іванець, А. Про підтримку російськими релігійними організаціями широкомасштабної фази війни Росії проти України та геноциду української нації (лютий–листопад 2022 р.). *Геноцид як зброя у боротьбі проти української нації в XX–XXI ст.: інтердисциплінарні підходи (до 90-х роковин Голодомору-геноциду)*: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 24–25 листопада 2022 р.). Івано-Франківськ, 2023. С. 242–255.

19. Кинджали, Іскандери, Х-101 та шахеди: РФ вночі вдарила по Україні 629 ракетами та дронами. URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/kindzhali-iskanderi-h-101-ta-shahedi-rf-vnochi-vdarila-po-ukrajini-629-raketami-ta-dronami-50540510.html> (дата звернення: 29.08.2025).

20. Козицький, А. Моральна реабілітація Й. Сталіна у сучасній Росії: причини та наслідки. *Геноцид як зброя у боротьбі проти української нації в XX–XXI ст.: інтердисциплінарні підходи (до 90-х роковин Голодомору-геноциду)*: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 24–25 листопада 2022 р.). Івано-Франківськ, 2023. С. 181–188.

21. Кравченко, М. Вбивства та депортації дітей як інструмент здійснення геноциду українського народу. *Геноцид як зброя у боротьбі проти української нації в XX–XXI ст.: інтердисциплінарні підходи (до 90-х роковин Голодомору-геноциду)*: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 24–25 листопада 2022 р.). Івано-Франківськ, 2023. С. 202–205.

22. Крисаченко, В. Російська політика геноциду української нації: доктрина голодоморів. *Геноцид як зброя у боротьбі проти української нації в XX–XXI ст.: інтердисциплінарні підходи (до 90-х роковин Голодомору-геноциду)*: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 24–25

листопада 2022 р.). Івано-Франківськ, 2023. С. 41–45.

23. Кульчицький, С. Голодомори 1921–1923 і 1932–1933 рр. як терор голодом: порівняльний аналіз. *Геноцид як зброя у боротьбі проти української нації в XX–XXI ст.: інтердисциплінарні підходи (до 90-х роковин Голодомору-геноциду)*: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 24–25 листопада 2022 р.). Івано-Франківськ, 2023. С. 5–10.

24. Кульчицький, С. Схожість і відмінність радянських голодів 20-х, 30-х і 40-х років. *Голодомори в Україні 1921–1923, 1932–1933, 1946–1947: злочини проти народу* / Веселова О. М., Марочко В. І., Мовчан О. М. Видання друге, доповнене. Київ – Нью-Йорк, 2000. С. 7–14.

25. Лозовий, В. Культивування в Росії образу ворога з українців: витоки російської агресії та геноциду українського народу. *Геноцид як зброя у боротьбі проти української нації в XX–XXI ст.: інтердисциплінарні підходи (до 90-х роковин Голодомору-геноциду)*: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 24–25 листопада 2022 р.). Івано-Франківськ, 2023. С. 196–201.

26. Марочко, В. Біженці голоду – соціально-історичний статус жертв. *Геноцид як зброя у боротьбі проти української нації в XX–XXI ст.: інтердисциплінарні підходи (до 90-х роковин Голодомору-геноциду)*: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 24–25 листопада 2022 р.). Івано-Франківськ, 2023. С. 10–13.

27. Масові штучні голоди: пам'ятаємо, вшановуємо. Матеріали міжнародного форуму (м. Київ, 7 вересня 2021 року). Пам'яті жертв Голодомору-геноциду українців 1932–1933 рр.; до 100-х роковин масового штучного голоду 1921–1923 рр.; 75-х роковин масового штучного голоду 1946–1947 рр. Харків, 2021. 240 с.

28. Михайлова, О. Урбіцид як прояв геноциду в російсько-українській війні. *Геноцид як зброя у боротьбі проти української нації в XX–XXI ст.: інтердисциплінарні підходи*

(до 90-х роковин Голодомору-геноциду): матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 24–25 листопада 2022 р.). Івано-Франківськ, 2023. С. 211–215.

29. *Міфи про Голодомор* / автор тексту Віктор Брехуненко. Дрогобич, 2020. 68 с.

30. Нікілев, О. Голодомор: демографічні наслідки трагедії у вимірі вітчизняних досліджень. *Геноцид як зброя у боротьбі проти української нації в XX–XXI ст.: інтердисциплінарні підходи (до 90-х роковин Голодомору-геноциду)*: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 24–25 листопада 2022 р.). Івано-Франківськ, 2023. С. 14–20.

31. Петренко, І. Опір українців геноцидній політиці комуністичного тоталітарного режиму в світлі архівно-слідчих справ ГДА МВС України (1932–1933 рр.). *Геноцид як зброя у боротьбі проти української нації в XX–XXI ст.: інтердисциплінарні підходи (до 90-х роковин Голодомору-геноциду)*: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 24–25 листопада 2022 р.). Івано-Франківськ, 2023. С. 135–138.

32. Підгорна, Д. Злочини проти культурної спадщини – інструмент РФ для вчинення геноциду української нації. *Геноцид як зброя у боротьбі проти української нації в XX–XXI ст.: інтердисциплінарні підходи (до 90-х роковин Голодомору-геноциду)*: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 24–25 листопада 2022 р.). Івано-Франківськ, 2023. С. 233–237.

33. Постанова Апеляційного суду міста Києва за кримінальною справою, порушеною за фактом вчинення геноциду в Україні в 1932–1933 роках. URL: <https://old.uinp.gov.ua/publication/postanova-apelyatsiinogo-sudu-mista-kiyeva-za-kriminalnoyu-spravoyu-porushenoyu-za-faktom> (дата звернення: 29.08.2025).

34. Рашевська, К. Незаконне усиновлення депортованих українських дітей у Росії – один із проявів геноциду проти української нації. *Геноцид як зброя у боротьбі проти української нації в XX–XXI ст.:*

інтердисциплінарні підходи (до 90-х роковин Голодомору-геноциду): матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 24–25 листопада 2022 р.). Івано-Франківськ, 2023. С. 206–210.

35. Рибалка, В. Події 1932–1933 рр. в офіційному публічному просторі СРСР: від 1933 року до Перебудови. *Геноцид як зброя у боротьбі проти української нації в XX–XXI ст.: інтердисциплінарні підходи (до 90-х роковин Голодомору-геноциду)*: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 24–25 листопада 2022 р.). Івано-Франківськ, 2023. С. 116–122.

36. Романець, Н. В'язні як жертви Голодомору 1932–1933 рр. (за матеріалами Дніпропетровської області). *Геноцид як зброя у боротьбі проти української нації в XX–XXI ст.: інтердисциплінарні підходи (до 90-х роковин Голодомору-геноциду)*: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 24–25 листопада 2022 р.). Івано-Франківськ, 2023. С. 20–26.

37. Сергійчук, В. *Голодомор 1932–1933 років як геноцид українства*. Видання третє, доповнене. Київ, 2015. 168 с.

38. Сергійчук, В. *Як нас морили голодом*. Київ, 2006. 392 с.

39. Теслюк, Р. Демографічний вимір сучасного геноциду українців. *Геноцид як зброя у боротьбі проти української нації в XX–XXI ст.: інтердисциплінарні підходи (до 90-х роковин Голодомору-геноциду)*: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 24–25 листопада 2022 р.). Івано-Франківськ, 2023. С. 225–233.

40. Тімоті Снайдер визначив 6 ознак геноциду, дії Путіна їм відповідають. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/10/21/7372958/> (дата звернення: 29.08.2025).

41. Удовиченко, В. Радянський геноцид в Україні та путінський геноцид українців під час сучасної російсько-української війни: історичні паралелі. *Геноцид як зброя у боротьбі проти української нації в XX–XXI ст.: інтердисциплінарні підходи (до 90-х*

роковин Голодомору-геноциду): матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 24–25 листопада 2022 р.). Івано-Франківськ, 2023. С. 188–196.

42. *Український голокост 1932–1933: свідчення тих, хто вижив*: у 3 томах / за редакцією отця Ю. Мицика. Том 2. Київ, 2003. 444 с.

43. Фігурний, Ю. Доктрина «руського мира» як політична ідеологія агресії Росії проти України. *Українознавство*. 2021. № 4 (81). С. 72–88.

44. Фігурний, Ю. Пам'ять про Голодомор-геноцид в Україні. *Геноцид як зброя у боротьбі проти української нації в XX–XXI ст.: інтердисциплінарні підходи (до 90-х роковин Голодомору-геноциду)*: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 24–25 листопада 2022 р.). Івано-Франківськ, 2023. С. 122–126.

45. Фігурний, Ю. Голод в Україні 1946–1947 рр.: етнокультурний та етнорегіональний виміри. *III Дунайські наукові читання: Голод 1946–1947 рр.: історичні, філософсько-психологічні та педагогічні аспекти*. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (18–19 травня 2017 року). Ізмаїл, 2017. С. 277–283.

46. Фігурний, Ю., Висовень, О. Нищення релігійних громад України як важливий елемент геноцидної політики рашистів щодо українців в умовах сучасної російсько-української війни. *Геноцид як зброя у боротьбі проти української нації в XX–XXI ст.: інтердисциплінарні підходи (до 90-х роковин Голодомору-геноциду)*: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 24–25 листопада 2022 р.). Івано-Франківськ, 2023. С. 237–242.

47. Фігурний, Ю., Шакурова, О. Актуалізація етнокультурного потенціалу української вишиванки для спростування російських міфів і фейків. *Українознавчий альманах*. 2025. Вип. 36. С. 144–150.

48. Шеремета, Л. Голодове їдло українців: нетрадиційні назви страв. *Геноцид як зброя у боротьбі проти української нації в*

XX–XXI ст.: інтердисциплінарні підходи (до 90-х роковин Голодомору-геноциду): матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 24–25 листопада 2022 р.). Івано-Франківськ, 2023. С. 170–173.

49. Якубовський, І. Роль «чорних дощок» у маскуванні цілеспрямованої організації Голодомору 1932–1933 рр. в Україні. *Геноцид як зброя у боротьбі проти української нації в XX–XXI ст.: інтердисциплінарні підходи (до 90-х роковин Голодомору-геноциду)*: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 24–25 листопада 2022 р.). Івано-Франківськ, 2023. С. 139–143.

50. Ятченко, В. *Духовний світ української людини в часи Голодомору. Соціоантропологічні й смислотвірчі виміри Голодомору 1932–1933 років в Україні*. Київ, 2016. 166 с.

REFERENCES

1. Baikenich, D. (2023). Criminal Cases about Cannibalism as a Source of Information about the Holodomor (on the Example of the Kharkiv Region). *Genocide as a Weapon in the Fight against the Ukrainian Nation in the 20th–21st Centuries: Interdisciplinary Approaches (to the Holodomor-Genocide of the 1990s)*: Materials of the VI International Scientific and Practical Conference (Kyiv, November 24–25, 2022). Ivano-Frankivsk, pp. 100–104. [in Ukr.]

2. Bakalchuk, V. (2023). Cultural Genocide during the Holodomor Period of 1932–1933 and the 21st Century. *Genocide as a Weapon in the Fight against the Ukrainian Nation in the 20th–21st Centuries: Interdisciplinary Approaches (to the Holodomor-Genocide of the 1990s)*: Materials of the VI International Scientific and Practical Conference (Kyiv, November 24–25, 2022). Ivano-Frankivsk, pp. 215–221. [in Ukr.]

3. Borysenko, V. (2007). *Candle of Memory: Oral History of the Genocide of Ukrainians in 1932–1933*. Kyiv, 288 p. [in Ukr.]

4. Vakulyshyn, S. (2005). *Famine Catastrophe in Kyiv*. Kyiv, 80 p. [in Ukr.]

5. Valiushko, I. (2023). The Image of the Enemy and the Cult of Putin as Attributes of Russia's Attack on Ukraine. *Genocide as a*

Weapon in the Fight against the Ukrainian Nation in the 20th–21st Centuries: Interdisciplinary Approaches (to the Holodomor-Genocide of the 1990s): Materials of the VI International Scientific and Practical Conference (Kyiv, November 24–25, 2022). Ivano-Frankivsk, pp. 221–225. [in Ukr.]

6. Vasylyashko, V. (2019). *In the Hell of the Holodomors*. Kyiv, 140 p. [in Ukr.]

7. *The Great Famine in Ukraine of 1932–1933*: in IV Vol. (2008). Volume IV. Report of the US Congressional-Presidential Commission on the Study of the Great Famine of 1932–1933 in Ukraine. Kyiv, 622 p. [in Ukr.]

8. Veselova, O., Marochko, V., Movchan, O. (2000). *Holodomors in Ukraine 1921–1923, 1932–1933, 1946–1947: Crimes against the People*. 2nd ed., suppl.. Kyiv – New York, 270 p. [in Ukr.]

9. Excerpt from the Conclusion of a Comprehensive Forensic Historical and Forensic Examination dated 10. 12. 2020 No. 979. (2021). *Mass Artificial Famines: we Remember, we Honor*. Materials of the International Forum (Kyiv, September 7, 2021). In Memory of the Victims of the Holodomor-Genocide of Ukrainians in 1932–1933, to the 100th Anniversary of the Mass Artificial Famine of 1921–1923, to the 75th Anniversary of the Mass Artificial Famine of 1946–1947. Kharkiv, pp. 213–219. [in Ukr.]

10. Excerpt from the Conclusion of a Comprehensive Forensic Historical and Linguistic Examination dated 10. 11. 2020 No. 307/379. (2021). *Mass Artificial Famines: we Remember, we Honor*. Materials of the international forum (Kyiv, September 7, 2021). In memory of the Victims of the Holodomor-Genocide of Ukrainians in 1932–1933, to the 100th Anniversary of the Mass Artificial Famine of 1921–1923, to the 75th anniversary of the Mass Artificial Famine of 1946–1947. Kharkiv, pp. 115–121. [in Ukr.]

11. Extract from the Conclusion of a Comprehensive Judicial Scientific and Legal Examination dated 10. 12. 2020 No. 679/1. (2021). *Mass Artificial Famines: we Remember,*

we Honor. Materials of the International forum (Kyiv, September 7, 2021). In Memory of the Victims of the Holodomor-Genocide of Ukrainians in 1932–1933, to the 100th Anniversary of the mass Artificial Famine of 1921–1923, to the 75th Anniversary of the Mass Artificial Famine of 1946–1947. Kharkiv, pp. 130–157. [in Ukr.]

12. Excerpt from the Conclusion of a Comprehensive Forensic Psychological Examination dated 11. 12. 2020 No. 669. (2021). *Mass Artificial Famines: we Remember, we Honor*. Materials of the International Forum (Kyiv, September 7, 2021). In Memory of the Victims of the Holodomor-Genocide of Ukrainians in 1932–1933, to the 100th Anniversary of the Mass Artificial Famine of 1921–1923, to the 75th Anniversary of the Mass Artificial Famine of 1946–1947. Kharkiv, pp. 158–171. [in Ukr.]

13. *Genocide as a Weapon in the Fight against the Ukrainian Nation in the 20th–21st Centuries: Interdisciplinary Approaches (to the Holodomor-Genocide of the 1990s)*: Materials of the VI International Scientific and Practical Conference (Kyiv, November 24–25, 2022). Ivano-Frankivsk, 256 p. [in Ukr.]

14. Vasylenko, V., Antonovych, M., eds. (2023). *The Holodomor-Genocide of 1932–1933 in Ukraine as a Crime of Genocide under International Law*. A Monograph. Kyiv, 360 p. [in Ukr.]

15. Horoshko, S., Chervinskyi, V. (2016). *Holodomor 1932–1933. Ukrainian Humanitarian Catastrophe of the 20th Century*. Kyiv: Ukraine. 180 p. [in Ukr.]

16. *Law of Ukraine “On the Holodomor of 1932–1933 in Ukraine”*. (2025). [online] Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/376-16#Text> [Accessed 29 Aug. 2025]. [in Ukr.]

17. Zinchenko, A. (2023). *Holodomor: Responsibility and National Memory. Genocide as a Weapon in the Fight against the Ukrainian Nation in the 20th–21st Centuries: Interdisciplinary Approaches (to the Holodomor-Genocide of the 1990s)*: Materials

of the VI International Scientific and Practical Conference (Kyiv, November 24–25, 2022). Ivano-Frankivsk, pp. 74–80. [in Ukr.]

18. Ivanets, A. (2023). On the Support of Russian Religious Organizations for the Large-Scale Phase of Russia's War against Ukraine and the Genocide of the Ukrainian Nation (February–November 2022). *Genocide as a Weapon in the Fight against the Ukrainian Nation in the 20th–21st Centuries: Interdisciplinary Approaches (to the Holodomor-Genocide of the 1990s)*: Materials of the VI International Scientific and Practical Conference (Kyiv, November 24–25, 2022). Ivano-Frankivsk, pp. 242–255. [in Ukr.]

19. Kindzhals, Iskanders, X-101 and Shaheds: The Russian Federation Struck Ukraine with 629 Missiles and Drones at Night. (2025). [online] Available at: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/kindzhali-iskanderi-h-101-ta-shahedi-rf-vnochi-vdarila-po-ukrajini-629-raketami-ta-dronami-50540510.html> [Accessed 29 Aug. 2025]. [in Ukr.]

20. Kozytyskiy, A. (2023). Moral Rehabilitation of J. Stalin in Modern Russia: Causes and Consequences. *Genocide as a Weapon in the Fight against the Ukrainian Nation in the 20th–21st Centuries: Interdisciplinary Approaches (to the Holodomor-Genocide of the 1990s)*: Materials of the VI International Scientific and Practical Conference (Kyiv, November 24–25, 2022). Ivano-Frankivsk, pp. 181–188. [in Ukr.]

21. Kravchenko, M. (2023). Murders and Deportations of Children as an Instrument of Genocide of the Ukrainian People. *Genocide as a Weapon in the Fight against the Ukrainian Nation in the 20th–21st Centuries: Interdisciplinary Approaches (to the Holodomor-Genocide of the 1990s)*: Materials of the VI International Scientific and Practical Conference (Kyiv, November 24–25, 2022). Ivano-Frankivsk, pp. 202–205. [in Ukr.]

22. Krysachenko, V. (2023). Russian Policy of Genocide of the Ukrainian Nation: the Doctrine of the Famines. *Genocide as a Weapon in the Fight against the Ukrainian Nation in the 20th–21st Centuries: Interdisciplinary*

Approaches (to the Holodomor-Genocide of the 1990s): Materials of the VI International Scientific and Practical Conference (Kyiv, November 24–25, 2022). Ivano-Frankivsk, pp. 41–45. [in Ukr.]

23. Kulchytskyi, S. (2023). The Holodomors of 1921–1923 and 1932–1933 as Terror by Famine: a Comparative Analysis. *Genocide as a Weapon in the Fight against the Ukrainian Nation in the 20th–21st Centuries: Interdisciplinary Approaches (to the Holodomor-Genocide of the 1990s)*: Materials of the VI International Scientific and Practical Conference (Kyiv, November 24–25, 2022). Ivano-Frankivsk, pp. 5–10. [in Ukr.]

24. Kulchytskyi, S. (2000). Similarities and Differences of the Soviet Famines of the 20s, 30s and 40s. In: Veselova, O., Marochko, V., Movchan, O. *Holodomors in Ukraine 1921–1923, 1932–1933, 1946–1947: Crimes Against the People*. 2nd ed., suppl. Kyiv – New York, pp. 7–14. [in Ukr.]

25. Lozovyi, V. (2023). Cultivation of the Image of the Enemy among Ukrainians in Russia: the Origins of Russian Aggression and Genocide of the Ukrainian People. *Genocide as a Weapon in the Fight against the Ukrainian Nation in the 20th–21st Centuries: Interdisciplinary Approaches (to the Holodomor-Genocide of the 1990s)*: Materials of the VI International Scientific and Practical Conference (Kyiv, November 24–25, 2022). Ivano-Frankivsk, pp. 196–201. [in Ukr.]

26. Marochko, V. (2023). Refugees of the Famine – the Socio-Historical Status of Victims. *Genocide as a Weapon in the Fight against the Ukrainian Nation in the 20th–21st Centuries: Interdisciplinary Approaches (to the Holodomor-Genocide of the 1990s)*: Materials of the VI International Scientific and Practical Conference (Kyiv, November 24–25, 2022). Ivano-Frankivsk, pp. 10–13. [in Ukr.]

27. *Mass Artificial Famines: we Remember, we Honor*. (2021). Materials of the International Forum (Kyiv, September 7, 2021). In Memory of the Victims of the Holodomor-Genocide of Ukrainians of 1932–1933, to the 100th

Anniversary of the Mass Artificial Famine of 1921–1923, to the 75th Anniversary of the Mass Artificial Famine of 1946–1947. Kharkiv, 240 p. [in Ukr.]

28. Mykhaylova, O. (2023). Urbicide as a Manifestation of Genocide in the Russian-Ukrainian War. *Genocide as a Weapon in the Fight against the Ukrainian Nation in the 20th–21st Centuries: Interdisciplinary Approaches (to the Holodomor-Genocide of the 1990s): Materials of the VI International Scientific and Practical Conference* (Kyiv, November 24–25, 2022). Ivano-Frankivsk, pp. 211–215. [in Ukr.]

29. Brekhunenko, V. (2020). *Myths about the Holodomor*. Drohobych, 68 p. [in Ukr.]

30. Nikilev, O. (2023). Holodomor: Demographic Consequences of the Tragedy in the Dimension of Domestic Research. *Genocide in the Russian-Ukrainian War. Genocide as a Weapon in the Fight against the Ukrainian Nation in the 20th–21st Centuries: Interdisciplinary Approaches (to the Holodomor-Genocide of the 1990s): Materials of the VI International Scientific and Practical Conference* (Kyiv, November 24–25, 2022). Ivano-Frankivsk, pp. 14–20. [in Ukr.]

31. Petrenko, I. (2023). Ukrainians' Resistance to the Genocidal Policy of the Communist Totalitarian Regime in the Light of Archival and Investigative Cases of the State Administration of Internal Affairs of Ukraine (1932–1933). *Genocide as a Weapon in the Fight against the Ukrainian Nation in the 20th–21st Centuries: Interdisciplinary Approaches (to the Holodomor-Genocide of the 1990s): Materials of the VI International Scientific and Practical Conference* (Kyiv, November 24–25, 2022). Ivano-Frankivsk, pp. 135–138. [in Ukr.]

32. Pidhorna, D. (2023). Crimes against Cultural Heritage — a Tool of the Russian Federation for Committing Genocide of the Ukrainian Nation. *Genocide as a Weapon in the Fight against the Ukrainian Nation in the 20th–21st Centuries: Interdisciplinary Approaches (to the Holodomor-Genocide of the 1990s): Materials of the VI International Scientific and Practical Conference* (Kyiv, November 24–25,

2022). Ivano-Frankivsk, pp. 233–237. [in Ukr.]

33. *Resolution of the Kyiv City Court of Appeal on a Criminal Case Initiated on the Fact of Genocide in Ukraine in 1932–1933*. (2010). [online] Available at: <https://old.uinp.gov.ua/publication/postanova-apelyatsiinogosudu-mista-kyieva-za-kriminalnoyu-spravoyu-porushenoyu-za-faktom> [Accessed 29 Aug. 2025]. [in Ukr.]

34. Rashevskaya, K. (2023). Illegal Adoption of Deported Ukrainian Children in Russia is one of the Manifestations of Genocide against the Ukrainian Nation. *Genocide as a Weapon in the Fight against the Ukrainian Nation in the 20th–21st Centuries: Interdisciplinary Approaches (to the Holodomor-Genocide of the 1990s): Materials of the VI International Scientific and Practical Conference* (Kyiv, November 24–25, 2022). Ivano-Frankivsk, pp. 206–210. [in Ukr.]

35. Rybalka, V. (2023). Events of 1932–1933 in the Official Public Space of the USSR: from 1933 to Perestroika. *Genocide as a Weapon in the Fight against the Ukrainian Nation in the 20th–21st Centuries: Interdisciplinary Approaches (to the Holodomor-Genocide of the 1990s): Materials of the VI International Scientific and Practical Conference* (Kyiv, November 24–25, 2022). Ivano-Frankivsk, pp. 116–122. [in Ukr.]

36. Romanets N. (2023). Prisoners as Victims of the Holodomor of 1932–1933 (Based on Materials from the Dnipropetrovsk Region). *Genocide as a Weapon in the Fight against the Ukrainian Nation in the 20th–21st Centuries: Interdisciplinary Approaches (to the Holodomor-Genocide of the 1990s): Materials of the VI International Scientific and Practical Conference* (Kyiv, November 24–25, 2022). Ivano-Frankivsk, pp. 20–26. [in Ukr.]

37. Serhiichuk, V. (2015). *The Holodomor of 1932–1933 as a Genocide of Ukrainians*. 3rd ed., suppl. Kyiv. 168 p. [in Ukr.]

38. Serhiychuk, V. (2006). *How we were Starved*. Kyiv. 392 p. [in Ukr.]

39. Tesliuk, R. (2023). Demographic Dimension of the Modern Genocide of Ukrainians. *Genocide as a Weapon in the Fight*

against the Ukrainian Nation in the 20th–21st Centuries: Interdisciplinary Approaches (to the Holodomor-Genocide of the 1990s): Materials of the VI International Scientific and Practical Conference (Kyiv, November 24–25, 2022). Ivano-Frankivsk, pp. 225–233. [in Ukr.]

40. Timothy Snyder Identified 6 Signs of Genocide, Putin's Actions Correspond to them. (2022). [online] Available at: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/10/21/7372958/> [Accessed 25 Aug. 2025]. [in Ukr.]

41. Udovichenko, V. (2023). Soviet Genocide in Ukraine and Putin's Genocide of Ukrainians during the Modern Russian-Ukrainian war: Historical Parallels. *Genocide as a Weapon in the Fight against the Ukrainian Nation in the 20th–21st Centuries: Interdisciplinary Approaches (to the Holodomor-Genocide of the 1990s)*: Materials of the VI International Scientific and Practical Conference (Kyiv, November 24–25, 2022). Ivano-Frankivsk, pp. 88–196. [in Ukr.]

42. Mytsyk, Yu., ed. (2003). *Ukrainian Holocaust 1932–1933: Testimonies of Survivors*: In 3 Volumes. Volume 2. Kyiv, 444 p. [in Ukr.]

43. Fihurnyi, Yu. (2021). The Doctrine of the "Russian World" as a Political Ideology of Russia's Aggression against Ukraine. *Ukrainoznavstvo* (Ukrainian Studies), No. 4 (81), pp. 72–88. [in Ukr.]

44. Fihurnyi, Yu. (2023). Memory of the Holodomor-Genocide in Ukraine. *Genocide as a Weapon in the Fight against the Ukrainian Nation in the 20th–21st Centuries: Interdisciplinary Approaches (to the Holodomor-Genocide of the 1990s)*: Materials of the VI International Scientific and Practical Conference (Kyiv, November 24–25, 2022). Ivano-Frankivsk, pp. 122–126. [in Ukr.]

45. Fihurnyi, Yu. (2017). The Famine in Ukraine 1946–1947: Ethnocultural and Ethnoregional Dimensions. *III Danube Scientific Readings: The Famine of 1946–1947: Historical, Philosophical-Psychological and Pedagogical Aspects*: Proceedings of the International

Scientific and Practical Conference (May 18–19, 2017). Izmail, pp. 277–283. [in Ukr.]

46. Fihurnyi, Yu., Vysoven, O. (2023). The Destruction of Religious Communities in Ukraine as an Important Element of the Genocidal Policy of Racists Against Ukrainians in the Conditions of the Modern Russian-Ukrainian War. *Genocide as a Weapon in the Fight against the Ukrainian Nation in the 20th–21st Centuries: Interdisciplinary Approaches (to the Holodomor-Genocide of the 1990s)*: Materials of the VI International Scientific and Practical Conference (Kyiv, November 24–25, 2022). Ivano-Frankivsk, pp. 237–242. [in Ukr.]

47. Fihurnyi, Yu., Shakurova, O. (2025). Actualization of the Ethnocultural Potential of Ukrainian Embroidery to Refute Russian Myths and Fakes. *Ukrainoznavchyi Almanah* (Ukrainian Studies Almanac), Issue 36. Kyiv, pp. 144–150. [in Ukr.]

48. Sheremeta, L. (2023). Famine Food of Ukrainians: Non-Traditional names of Dishes. *Genocide as a Weapon in the Fight against the Ukrainian Nation in the 20th–21st Centuries: Interdisciplinary Approaches (to the Holodomor-Genocide of the 1990s)*: Materials of the VI International Scientific and Practical Conference (Kyiv, November 24–25, 2022). Ivano-Frankivsk, pp. 170–173. [in Ukr.]

49. Yakubovskiy, I. (2023). The Role of "Blackboards" in Disguising the Purposeful Organization of the Holodomor of 1932–1933 in Ukraine. *Genocide as a Weapon in the Fight against the Ukrainian Nation in the 20th–21st Centuries: Interdisciplinary Approaches (to the Holodomor-Genocide of the 1990s)*: Materials of the VI International Scientific and Practical Conference (Kyiv, November 24–25, 2022). Ivano-Frankivsk, pp. 139–143. [in Ukr.]

50. Yatchenko, V. (2016). *The Spiritual World of the Ukrainian Person during the Holodomor. Socio-Anthropological and Meaningful Life Dimensions of the Holodomor of 1932–1933 in Ukraine*. Kyiv, 166 p. [in Ukr.]

Summary

**EXPOSURE OF RUSSIAN MYTHS AND FALSIFICATIONS
OF UKRAINIAN HISTORY REGARDING
THE HOLODOMOR-GENOCIDE OF 1932–1933
AND THE GENOCIDE OF THE UKRAINIAN NATION
DURING THE FULL-SCALE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR**

Yurii FIHURNYI

orcid.org/0000-0002-6463-0920

Candidate of Historical Sciences, senior research fellow
of RIUS of Taras Shevchenko National University of Kyiv
email: ukr.etnolog_fus@ukr.net

Olha SHAKUROVA

orcid.org/0000-0001-9842-2997

Candidate of Historical Sciences, senior research fellow
of RIUS of Taras Shevchenko National University of Kyiv
email: kalanetika@gmail.com

Relevance of the research. The importance of the stated problem lies in the fact that by analyzing the prerequisites, course and consequences of the chauvinistic great-power Russian policy towards Ukraine and Ukrainians, starting from the second half of the 17th century and including the present, we have the opportunity to reveal the imperial essence of Russia, regardless of the form of its state system (Tsarism, Bolshevism, Putinism). The main trend of the Russian leaders was the complete subjugation of the Ukrainian people, with the prospect of their assimilation, and if they resisted, they were expected to be severely punished in the form of genocide, from the Holodomor-genocide of 1932–1933 to the genocide of the Ukrainian nation during the full-scale Russian-Ukrainian war. Refuting Russian myths, fakes, and falsifications of Ukrainian history will help defeat Russian propaganda narratives in the information space.

The **purpose** of the study is a comprehensive analysis of the basic prerequisites (relations between Ukraine and Russia), causes and consequences of the genocide of the Ukrainian people, from the Holodomor-genocide of 1932–1933 to understanding the terrible tragedy of the Russian-Ukrainian war and refuting Russian myths, fakes and falsifications of the history of Ukraine.

Conclusions. It has been revealed that for the totalitarian Soviet government, the terror of famine against Ukraine and Ukrainians became an effective means of achieving its goal – to transform the USSR into a very powerful industrial and agrarian state in order to militarize the country as quickly as possible and take over the whole world. It has been found that the Holodomor-genocide of 1932–1933, which led to millions of victims of the Ukrainian people, was a consequence of this terrible policy. It has been proven that for the authoritarian Russian authorities, the genocide of the Ukrainian people during the Russian-Ukrainian war serves to eliminate the Ukrainian state, the Ukrainian political nation, the destruction of Ukrainian national identity and to return Russia to the status

of a superpower. It is shown that refuting Russian myths, fakes, and falsifications of Ukrainian history will help to understand both the tragedy of the Holodomor-genocide of 1932–1933 and the horrors of the modern Russian-Ukrainian war and will contribute to the consolidation of citizens of the Ukrainian state for victory over rashists.

Keywords. Ukraine, Ukrainians, Holodomor-genocide of 1932–1933, genocide of the Ukrainian nation, Russian-Ukrainian war, Russian myths and falsifications of Ukrainian history.